

**NUTQ MADANIYATI VA RADIOJURNALISTIK NUTQGA
OID MULOHAZALAR**

**SPEECH CULTURE AND RADIO JOURNALISTIC SPEECH
CONSIDIRATION**

Nosirova Zulfiya Alisher qizi

*CHDPU Gumanitar fanlar fakulteti O'zbek tili va
adabiyoti yo'nalishi 2-bosqich talabasi*

Annotatsiya: *Ushbu maqolada nutq madaniyati tushunchasi va uning radiojurnalistikadagi ahamiyati haqida fikr yuritiladi. Bugungi kun radiojurnalistik nutqi aniq va lo'nda, qat'iy tartiblangan, barcha uchun tushunarli bo'lishi lozim. Ayniqsa jurnalist fikr va so'z odobini chuqur egallagan bo'lishi lozim. So'zlarni o'z o'rnida ishlatish so'zning ta'sirchanligini oshiradi, voqea mohiyatini tez ilg'ab olishga xizmat qiladi*

Kalit so'zlar: *Til, nutq, nutq odobi, notiqlik san'ati, adabiy til.*

Abstract: *This article discussed the concept of speech and its importance in radio journalism. Today's radio journalism speech should be clear and concise, strictly organized, understandable to all. In particular, the journalist must have a deep understanding of thought and etiquette. Using words in their place increases the effectiveness of the word, helps to quickly grasp the essence of the event*

Keywords: *language, speech, etiquette, oratory, literary language*

KIRISH

Bugungi kunda innovatsion rivojlanish yo'lidan jadal borayotgan mamlakatimizda barkamol avlod tarbiyasi, ma'rifatli va yuksak ma'naviyatli fuqarolarni yetishtirish davlatimiz siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biridir. Yurtboshimiz tomonidan belgilab berilgan "O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi" bugungi kunda o'zining ijobiy natijasini ko'rsatmoqda. Yurtimizda shaxs, inson, jamiyat, davlat yangilanmoqda, barcha ijtimoiy jarayon ta'lim va madaniyat, ma'naviyat o'ziga xos tarzda shakllanib bormoqda. Til va nutq bir-biriga bog'liq hodisalardir. Til nutq uchun moddiy material, bu material asosida nutq tashkil topadi. Tildagi hamma narsa til jamoasi uchun umumiy bo'ladi. Tilda ruhiy va moddiy material mavjud bo'lib, so'zning kishilar xotirasidagi obrazli ruhiy material, nutq yaratilish jarayonida qo'llaniladigan so'z shakllari, morfemalar, tovushlar moddiy material hisoblanadi. Tilning ruhiy hodisa ekanligi uning ongda saqlanishi bo'lsa, moddiy hodisaligi undagi til vositalari orqali belgilanadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Jamiyatimizda nutq madaniyati atamasi biklan yuritiladigan hodisa va ilmiy muammo ancha keng mazmunga ega. Nutq madaniyati faqtagina adabiy tilni ongli va maqsadga muvofiq ma'yorlashga qaratilgan harakatlarga emas, balki millatning umumiy madaniyatini ko'tarish, odamlarga ma'lum "til didi" («языковой вкус») ni tarbiyalashga xizmat qiluvchi faoliyat hamdir. Nutq madaniyati atamasi hozirgi zamon tilshunoslik talqinida uch xil hodisaning nomi sifatida qo'llanmoqda. Bular : 1) madaniy nutqning, ya'ni nutqiy hodisaning nomi; 2) madaniy nutq tushunchasi bilan bog'liq va nutq madaniyati deb yuritiluvchi ilmiy muammoning nomi; 3) nutq madaniyati muammosini o'rganish bilan maxsus shug'ullanuvchi sohaning, tilshunoslik fani bo'limining nomi. Keltirilgan uchta hodisaning har birini bir-biri bilan qorishtirib yubormaslik lozim. Radiojurnalistlar bu noyob quroldan foydalanishga bo'lgan munosabat qanchalik yuqori saviyada bo'lsa, nutq madaniyati ham yuqori saviyada bo'ladi. O'zbek va jahon tilshunosligida jurnalistika sohasiga bag'ishlangan ko'plab tadqiqotlar mavjud. Ayniqsa, bu borada Mo'minov.F.A , S.Sodiqov, V.V.Smirnov kabi olimlarning ishlarini alohida ta'kidlash lozim.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Bugungi ijtimoiy iqtisodiy, siyosiy va madaniy hayotimizda ulkan o'zgarishlar, tub islohatlar amalga oshirilmoqda. Ushbu jarayonda har bir shaxs buyuk o'tmishimizni yaxshi bilgan holda kelajagimiz ravnaqi uchun eltadigan eng oqilona yo'llardan borish talab qilinadi. Bunday oqilona yo'lda O'zbekiston Respublikasining Birinchi Prezidenti I.Karimov ta'kidlab o'tganidek, "Biz milliy ma'naviyatni har tomonlama yuksaltirish masalasini o'z oldimizga asosiy vazifa qilib qo'yar ekanmiz, bugungi kunda ma'naviyatimizni shakllantiradigan va unga ta'sir o'tkazadigan barcha omil va mezonlarni chuqur tahlil qilib, ularning bu borada qanday o'rin tutishini yaxshi anglab olishimiz maqsadga muvofiq bo'ladi". O'zbekiston mustaqilligi ommaviy axborot vositalari oldiga yangidan–yangi vazifalar qo'ydi. Jurnalistika sohasida qalam tebratayotgan ijodkorlarning so'zi millatning ijtimoiy–siyosiy ongini, ma'naviy, axloqiy dunyoqarashini shakllantirishida muhim ahamiyat kasb etadi. Jurnalistika sohasida so'z tanlashdagi va qo'llashdagi mahoratining tadqiq etilishi tilshunosligimiz rivojida o'ziga xos ahamiyatga ega. Chunki aynan mana shu jihat orqali jurnalistning individual uslubi yaqqol ko'rinadi. Shuning uchun tilshunosligimizda jurnalist nutqining o'ziga xosligi, uning til vositalaridan foydalanishi kabi jihatlar bosh mavzu darajasiga ko'tarilib bormoqda. Radiojurnalist nutqini uslubiy jihatdan tahlil qilish, jurnalistning tilning badiiy tasvir vositalaridan, shuningdek, umuman tildan foydalanishdagi mahoratini va bu orqali uning o'zbek tili rivojidadagi o'rnini belgilashdan iboratdir.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, bugungi kun radiojurnalistik nutqi aniq va lo'nda, qat'iy tartiblangan, barcha uchun tushunarli bo'lishi lozim. So'zlarni o'z o'rnida ishlatish so'zning ta'sirchanligini oshiradi, voqea mohiyatini tez ilg'ab olishga xizmat qiladi. Rahimboy Jumaniyozov ta'biri bilan aytganda, "jurnalistika jamiyatning davriy barometridir. Taraqqiyotga zamin hozirlovchi biror yangilik yoxud aksincha, unga zid narsa haqidagi ilk

ma'lumotni tezlikda qabul qilamizki, buning uchun jurnalist so'zi va o'zi o'tkir, fikri zikri teranlik kasb etishi kerak".

ADABIYOTLAR RO'YXATI (REFERENCES):

1. Mirziyoyev Sh. Erkin va farovon demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. - T.: O'zbekiston, 2016.
2. Sh.M.Mirziyoyevning matbuot va ommaviy axborot vositalari xodimlariga tabrigi. "Xalq so'zi" 27.06.2018
3. Karimov.I Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch – T. Ma'naviyat. 2008. – b 29. 4. R. Jumaniyozov. Nutqiy mahorat. Toshkent 2005. – b 15